

Glagoljični prvotisak

– *Misal po zakonu rimskoga dvora*

Igor Medić

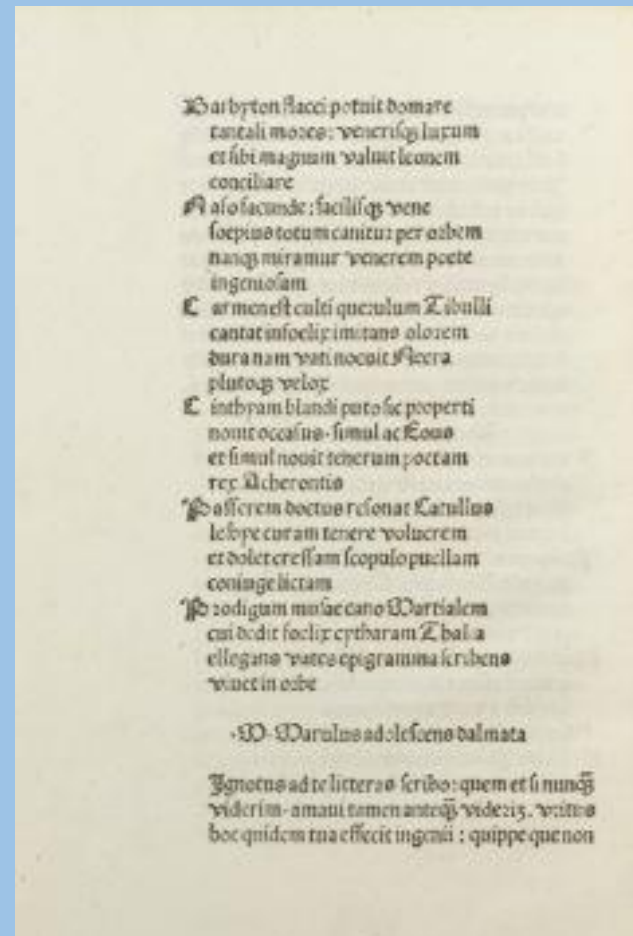
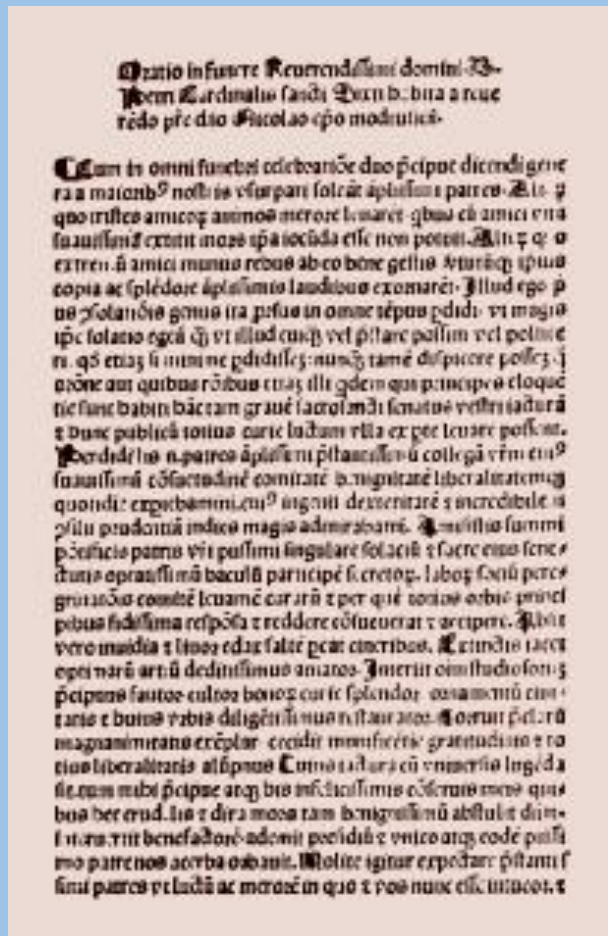
Staroslavenski institut, Zagreb

imedic@stin.hr

Prve tiskane knjige hrvatskih autora...

Nikola Modruški, *Oratio in funere...*
(Rim, 1474.)

Juraj Šižgorić, *Elegiarum et carminum libri tres* (Venecija, 1477.)



Glagoljaši u Gutenbergovoj galaksiji...

Hrvatska srednjovjekovna pismena kultura

- **zlatno doba hrvatskoga glagoljaštva** – druga polovica 14. i 15. st.
- **liturgijski tekstovi** pisani su glagoljicom i hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom – 17 rukopisnih glagoljičnih misala, 30 brevijara, tri psaltira, dva obrednika, fragmenti
- **zbornici** su pisani glagoljicom i mješavinom čakavskoga i crkvenoslavenskoga ili čakavštinom

Misal

po zakonu rimskoga dvora

- knjiga u kojoj su okupljeni misni tekstovi (molitve, psalmi, čitanja) i obredi (rubrike) s uputama
- vrsta koja je u zapadnome kršćanstvu prevladala u 13. st.
- na hrvatskim su prostorima takav misal proširili franjevci

Obilježja misala...

- najvažnija bogoslužbena knjiga zapadne Crkve
- sinteza kulturnih dometa, potreba i običaja
- izvor vjerskoga i moralnoga odgoja i kršćanske prosvjete
- izbor najljepših ulomaka iz *Staroga zavjeta*
- temeljna struktura misala počiva na događajima iz *Novoga zavjeta*

Obilježja misala...

Struktura potpunoga latinskog misala (*Missale plenum*), kakav su dovršili franjevci u 13. st.:

- *Proprium de tempore* / temporal
- *Proprium sanctorum* / sanktoral (obuhvaća važne svetačke datume)
- kalendar
- *Commune sanctorum* (zajedničke mise, obrasci za cijelu skupinu svetaca)
- *Missae votivae* (zavjetne i mrtvačke mise)
- *Rituale*/obredi

Struktura i sadržaj *Misala po zakonu rimskoga dvora* (1483.):

- **kalendar** (svetci rimskoga sloja i svetci iz svih glagoljaških regija od Splita do Istre)
- **temporal** / *Proprium de tempore* (perikope zanimljive iz perspektive povijesti jezika)
- ***Ordo missae*** (obred mise te molitve prije i poslije mise)
- ***Missae votivae s mrtvačkim misama*** (tjedne zavjetne mise i zavjetne mise za različite potrebe)
- **sanktoral** / *Proprium sanctorum*
- ***Commune sanctorum*** (tri misne molitve u kojima se spominju zaštitnici triju najstarijih benediktinskih samostana u Zadru)
- ***Rituale* / obredi** (krštenje s litanijom svih svetih, blagoslov soli i zobi na dan sv. Stjepana itd.)

„Pojava prve hrvatske tiskane knjige svjedoči o velikom društvenom, gospodarskom, kulturnom i intelektualnom potencijalu Hrvata u drugoj polovini 15. stoljeća.

To je u isto vrijeme i najkrvavije razdoblje hrvatske povijesti, kad su padali u turske ruke njezini granični gradovi.”

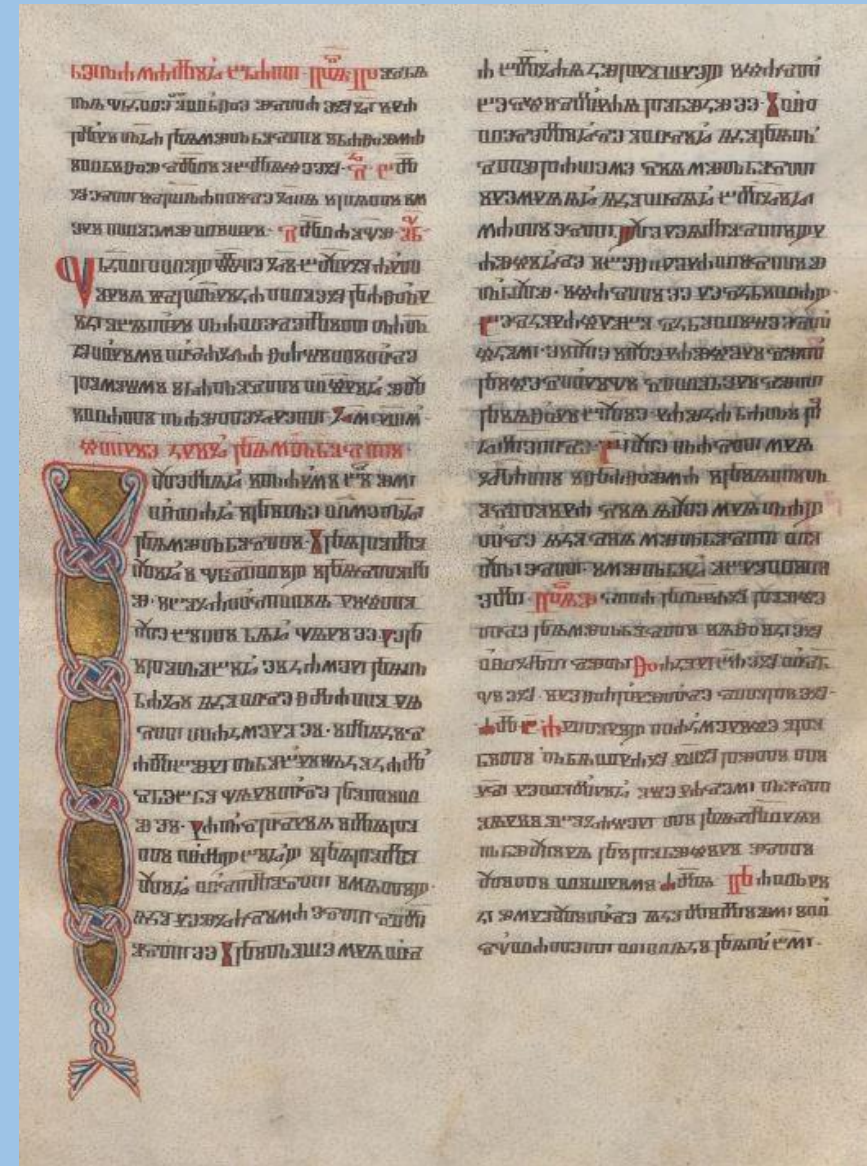
akademik Josip Bratulić

Misal po zakonu rimskoga dvora

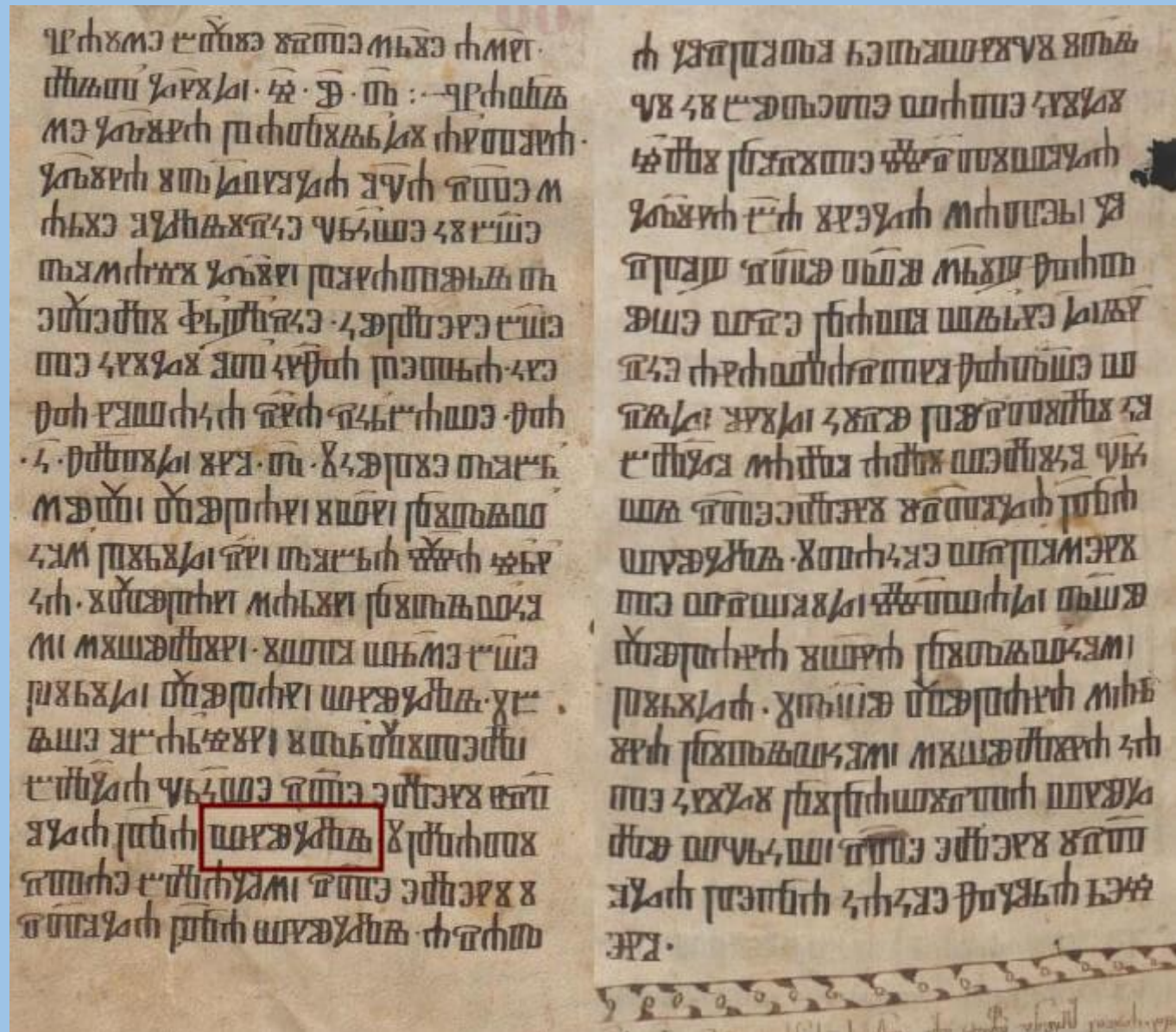
- otisnut je samo 28 godina nakon Gutenbergove *Biblije*
- otisnut je samo devet godina nakon prvoga rimskog misala na latinici i latinskome jeziku (1474.)
- **prvi je misal u Europi koji nije tiskan latinicom na latinskome jeziku, nego glagoljicom na hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku**

Misal po zakonu rimskoga dvora

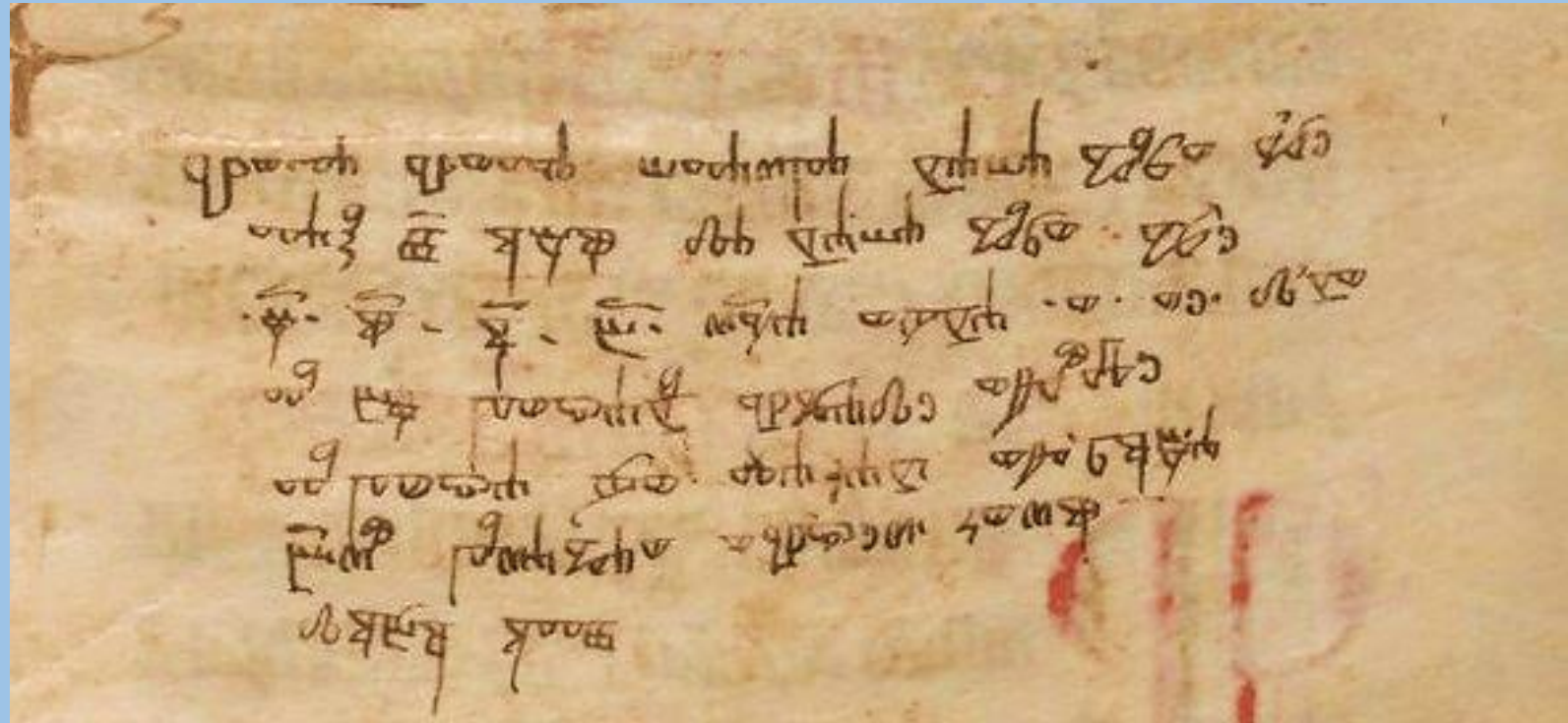
- jedan od predložaka pri izradi bio je *Misal kneza Novaka* (1368.)
- sudbina *Novakova misala* povezuje gradove Nin (u blizini Zadra) s Ostrvicom (u Lici) te s Nuglom, Izolom i Ročem (u Istri)



Zapis o prodaji Novakova
misala crkvi sv. Petra i sv.
Jelene u Nugli



Vita, vita! Štampa naša gori gre!



Zapis kojim je žakan Juri najavio pojavu tiskarstva u Hrvatskoj (Izola, 26. lipnja 1482.)

Misal po zakonu rimskoga dvora

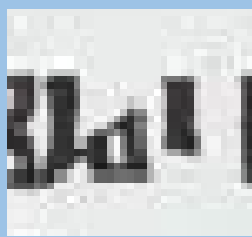
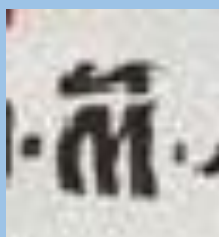
- **otvoreno je pitanje gdje je otisnut, no priređen je u Istri**

Misal po zakonu rimskoga dvora

- **tipografski je izvrsno izvedeno djelo** (izrada nacрта slova, lijevanje slova, slaganje i otiskivanje na kvalitetnome papiru i pergameni, dvobojni tisak...)

Misal po zakonu rimskoga dvora

- 202 znaka
- slova s titlom ili apostrofom



- ligature (spajanje više slova u jedno)



Misal po zakonu rimskoga dvora

- otisnut je **22. veljače 1483. godine**

22. veljače – Dan hrvatske glagoljice i glagoljaštva

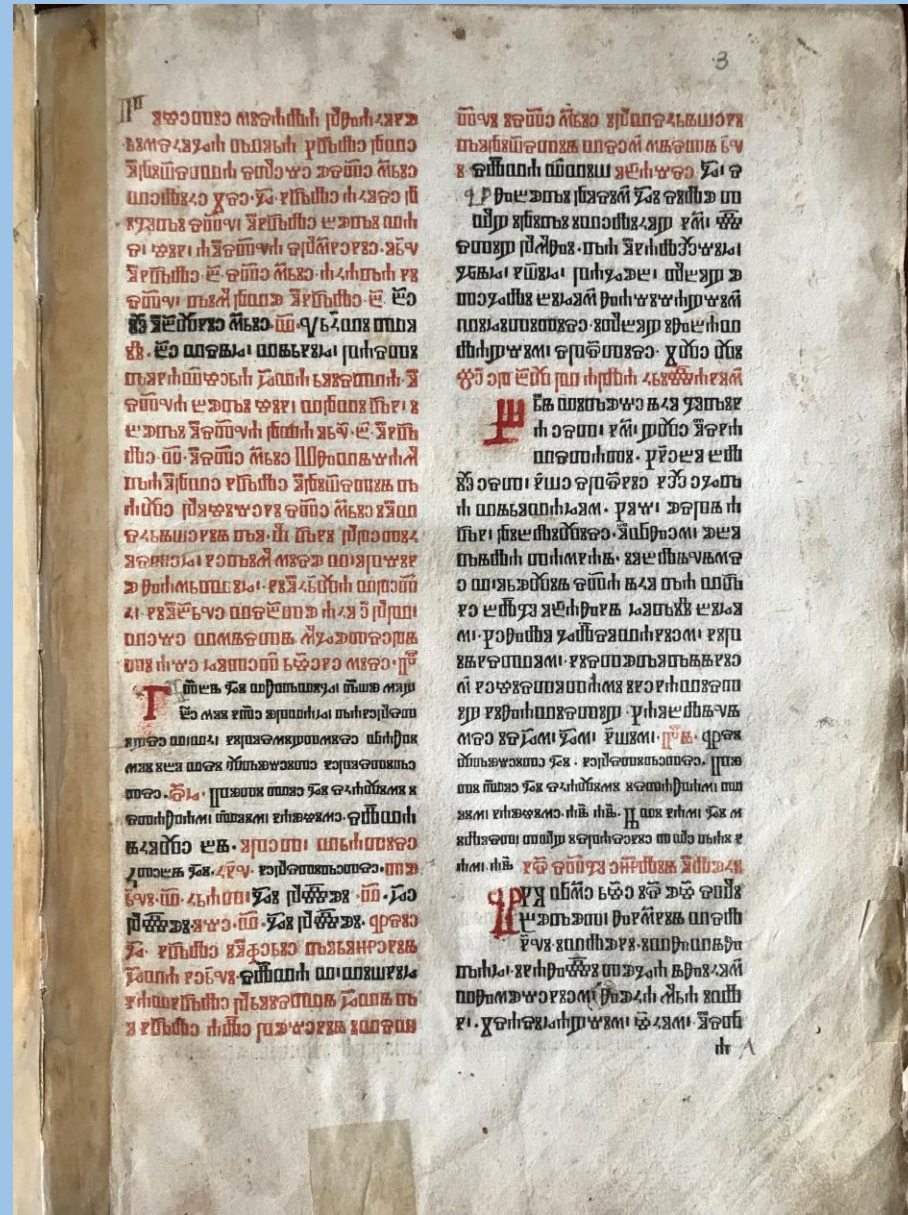


Izvori: Obrtnička i tehnička škola Ogulin, Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, OŠ Vidovec.



540. obljetnica hrvatskoga *Prvotiska*

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)



Sačuvani primjerci

- 14 je sačuvanih primjeraka
 - devet u Hrvatskoj
 - pet u inozemstvu

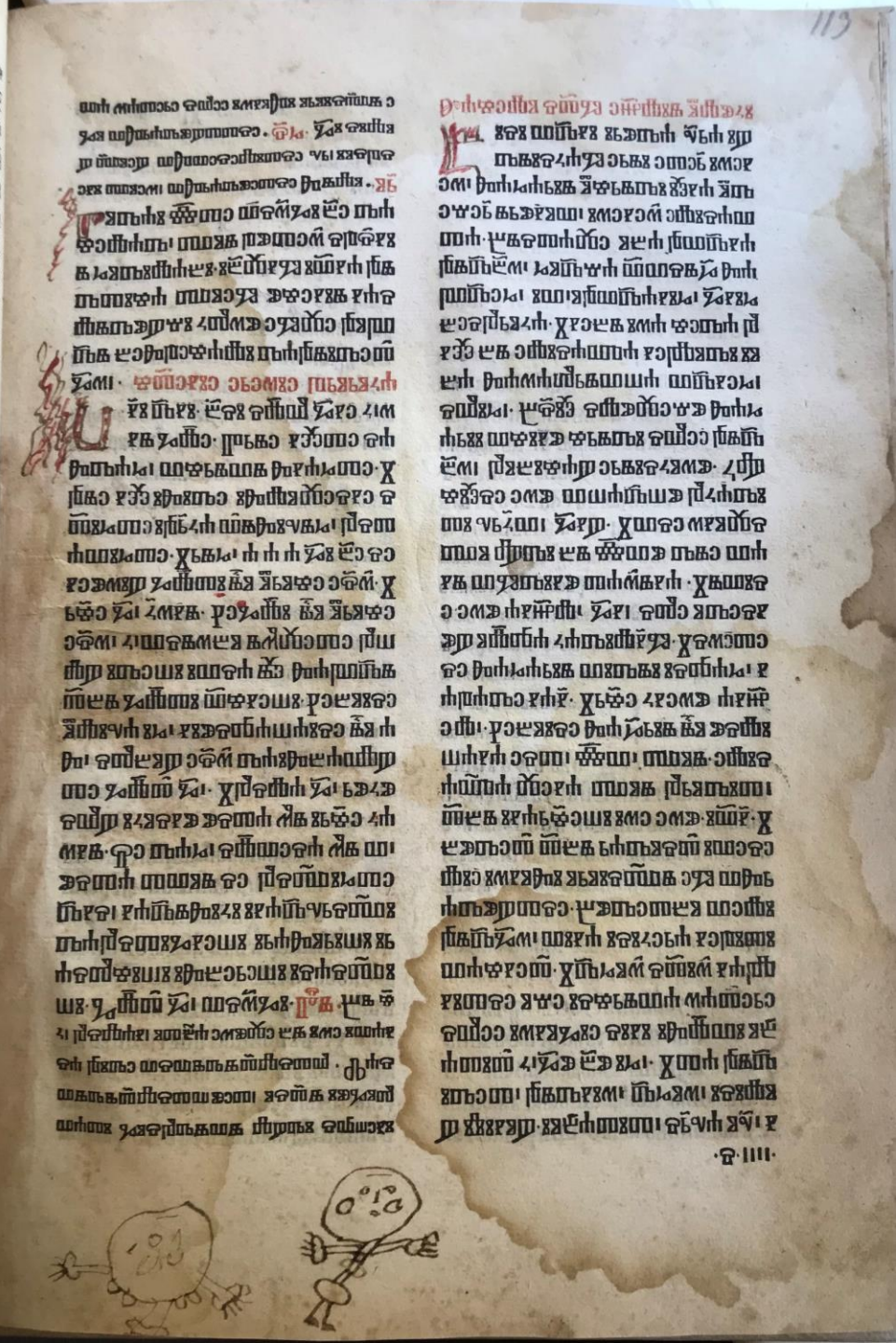
Sačuvani primjerci

- u Hrvatskoj:
 - Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb (2 primjerka)
 - Knjižnica HAZU, Zagreb (2 primjerka)
 - Samostan sv. Franje Ksaverskoga, Zagreb
 - Gradska knjižnica Zagreb
 - Staroslavenski institut, Zagreb
- Franjevački samostan Navještenja Marijina (Košljun kraj Krka)
- Samostan sv. Marije Milosne (Bol, Brač)

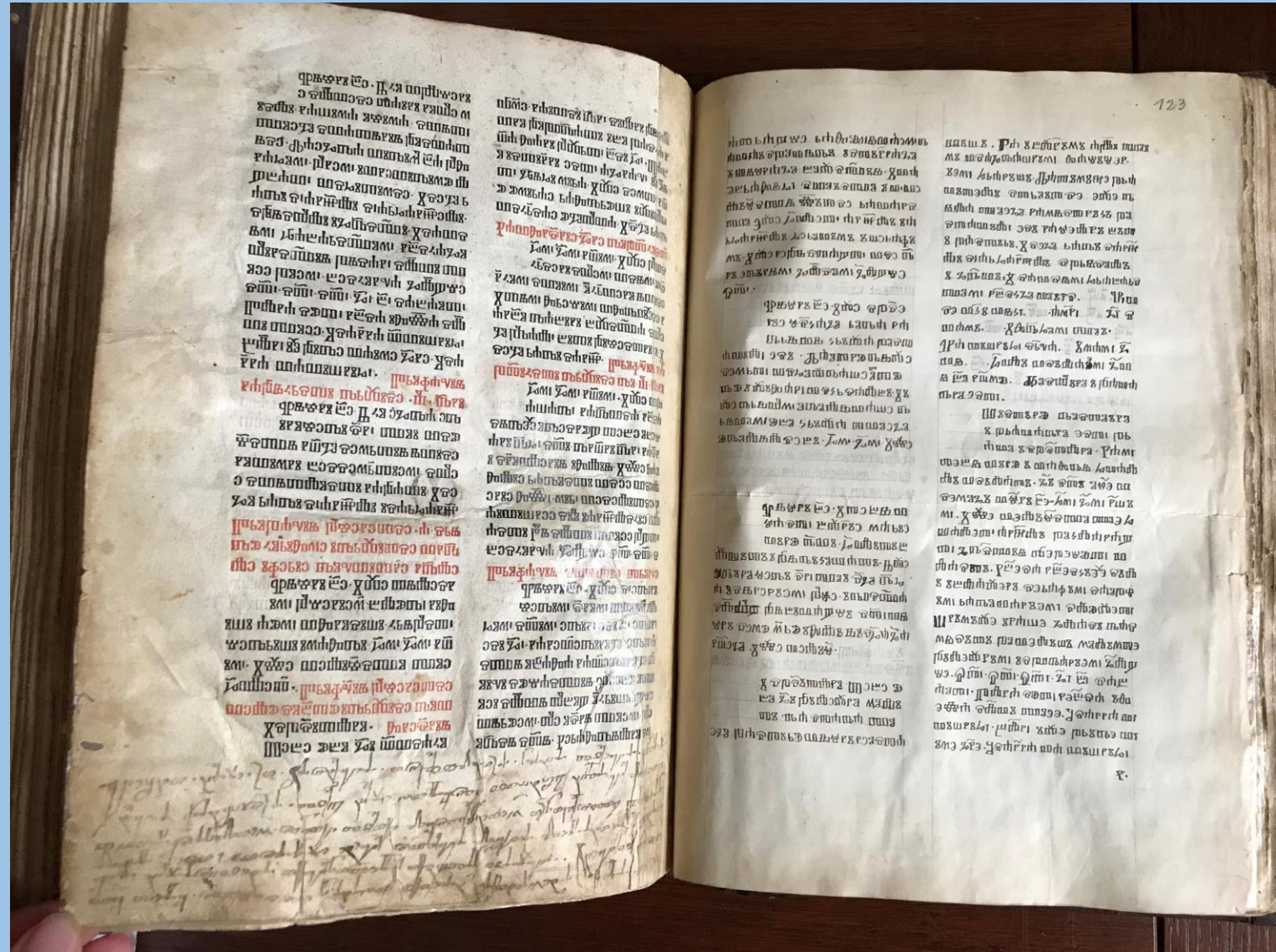
Sačuvani primjerci

Knjižnica HAZU, Zagreb

(sign. Ink II 14a)



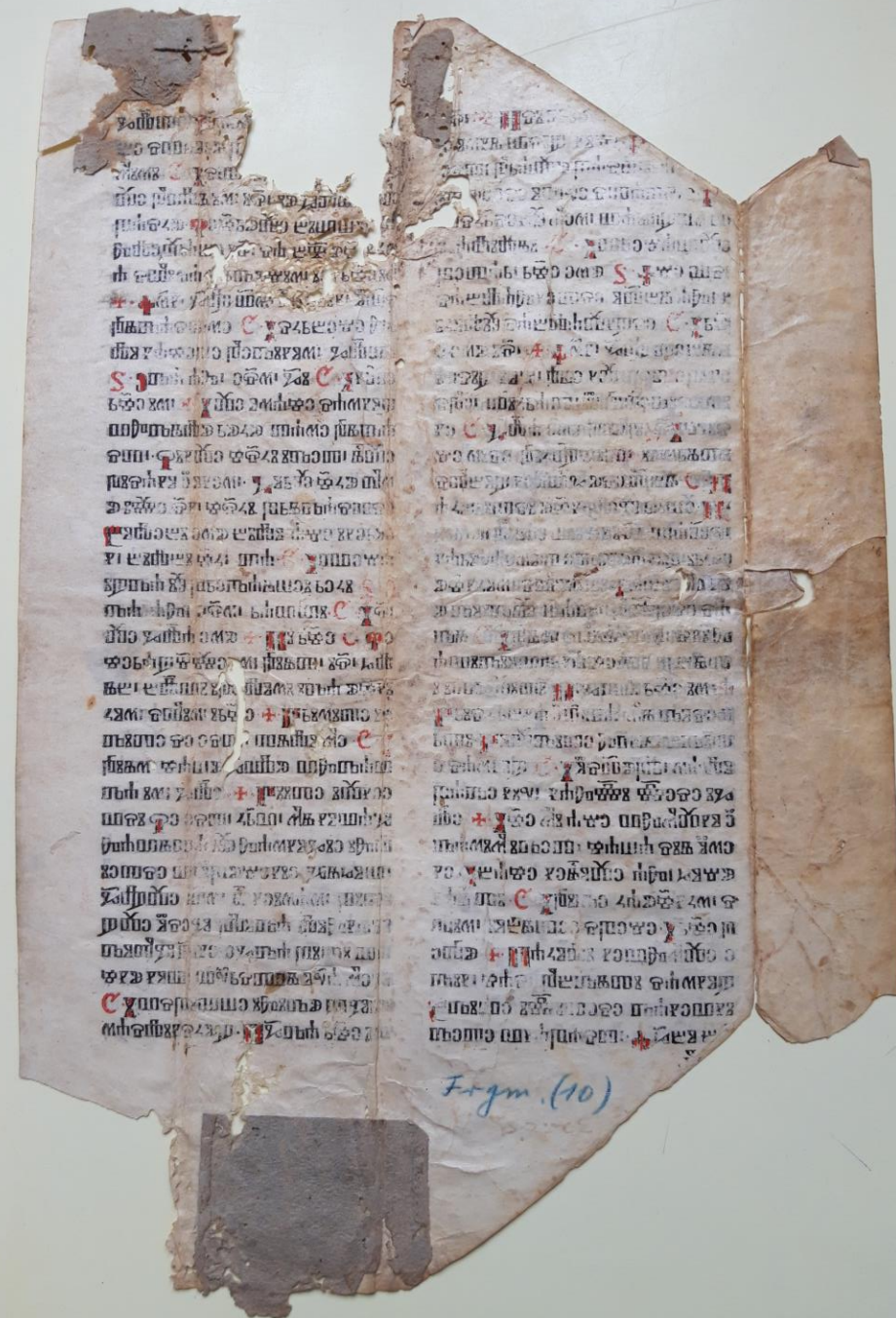
Sačuvani primjerci



Samostan sv. Franje
Ksaverskoga, Zagreb

Sačuvani primjerci

Franjevački samostan Navještenja Marijina,
otok Košljun kraj Krka



Sačuvani primjerci

- u inozemstvu:
- Apostolska vatikanska knjižnica (2 primjerka)
- Austrijska nacionalna knjižnica u Beču
- Kongresna knjižnica u Washingtonu
- Ruska nacionalna knjižnica u Sankt-Peterburgu

Sačuvani primjerci

Apostolska vatikanska knjižnica

(sign. Inc II 733)



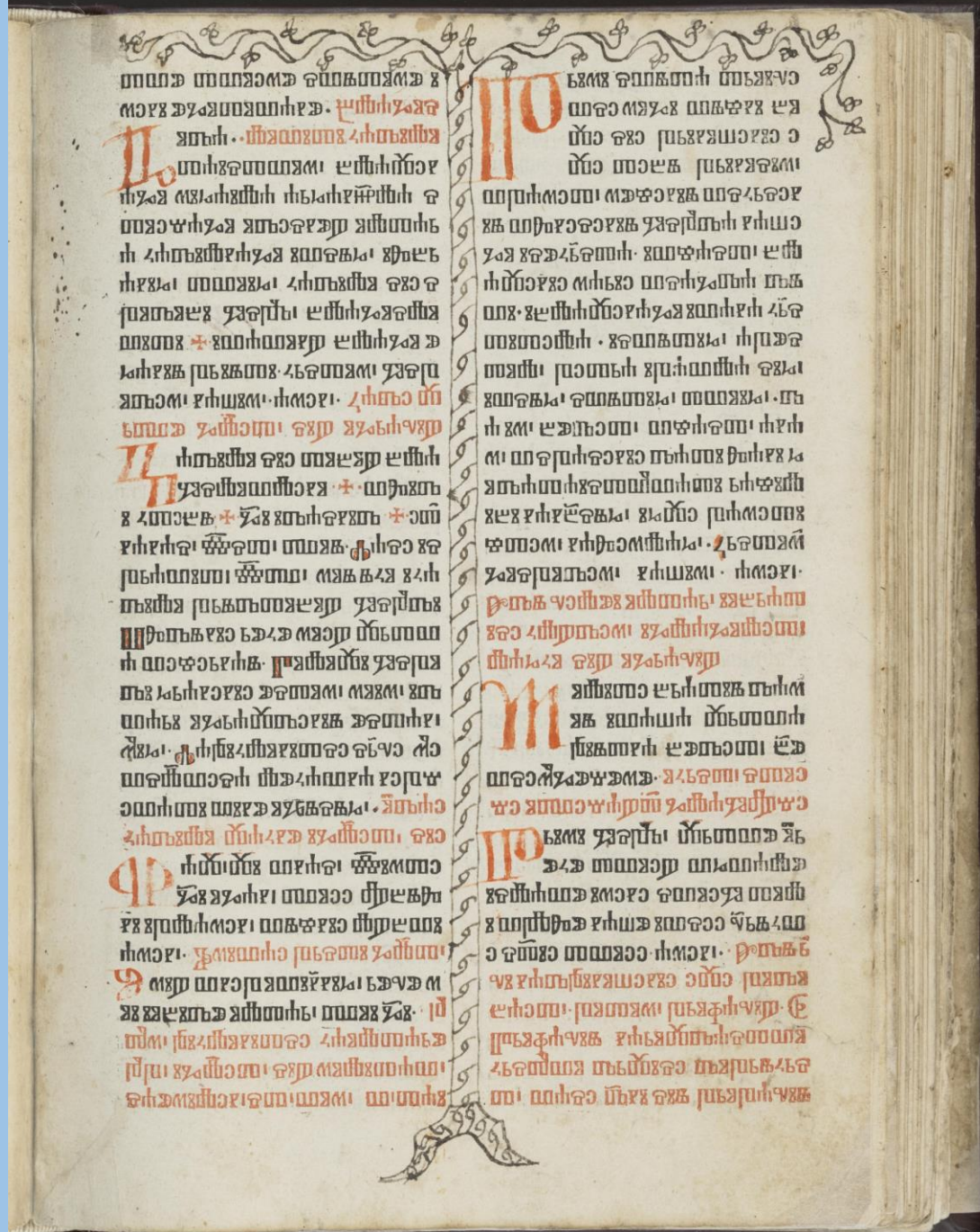
Sačuvani primjerci

Austrijska nacionalna knjižnica u Beču
(kanonska slika, drvorez raspeća,
prethodi tekstu misnoga obreda, *Reda mise*)



Sačuvani primjerci

Kongresna knjižnica u Washingtonu

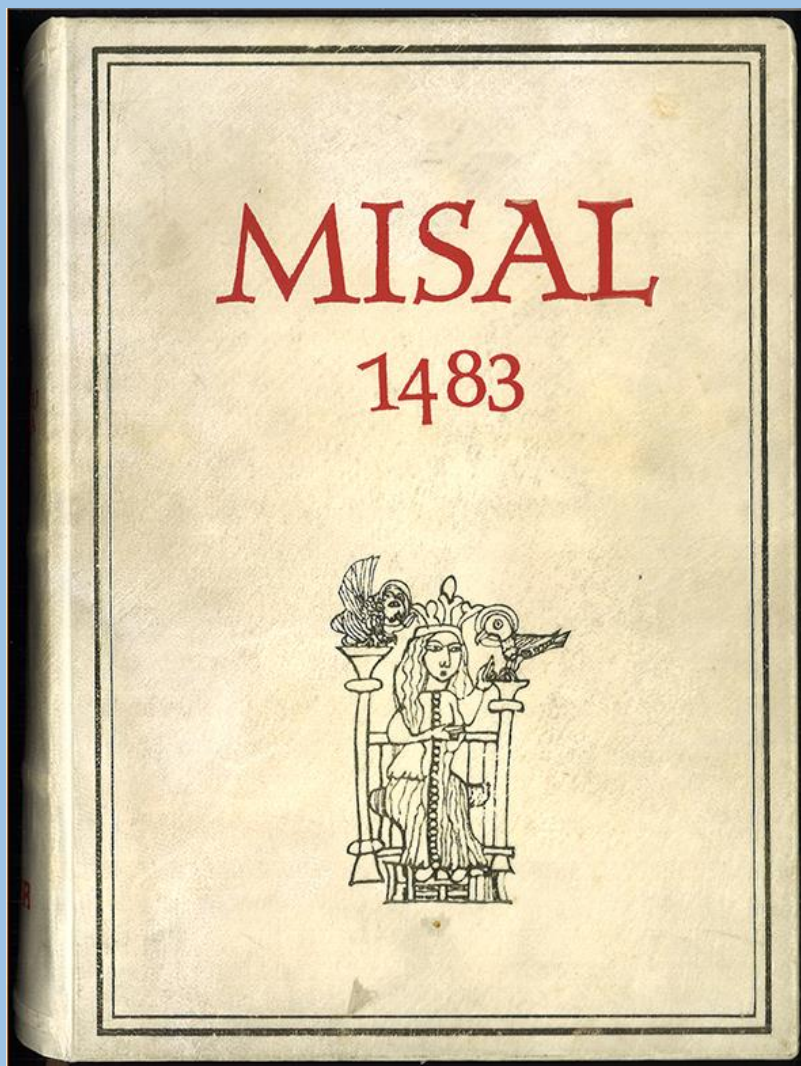


Sačuvani primjerci

Ruska nacionalna knjižnica u
Sankt-Peterburgu
(najpotpuniji primjerak)



Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)



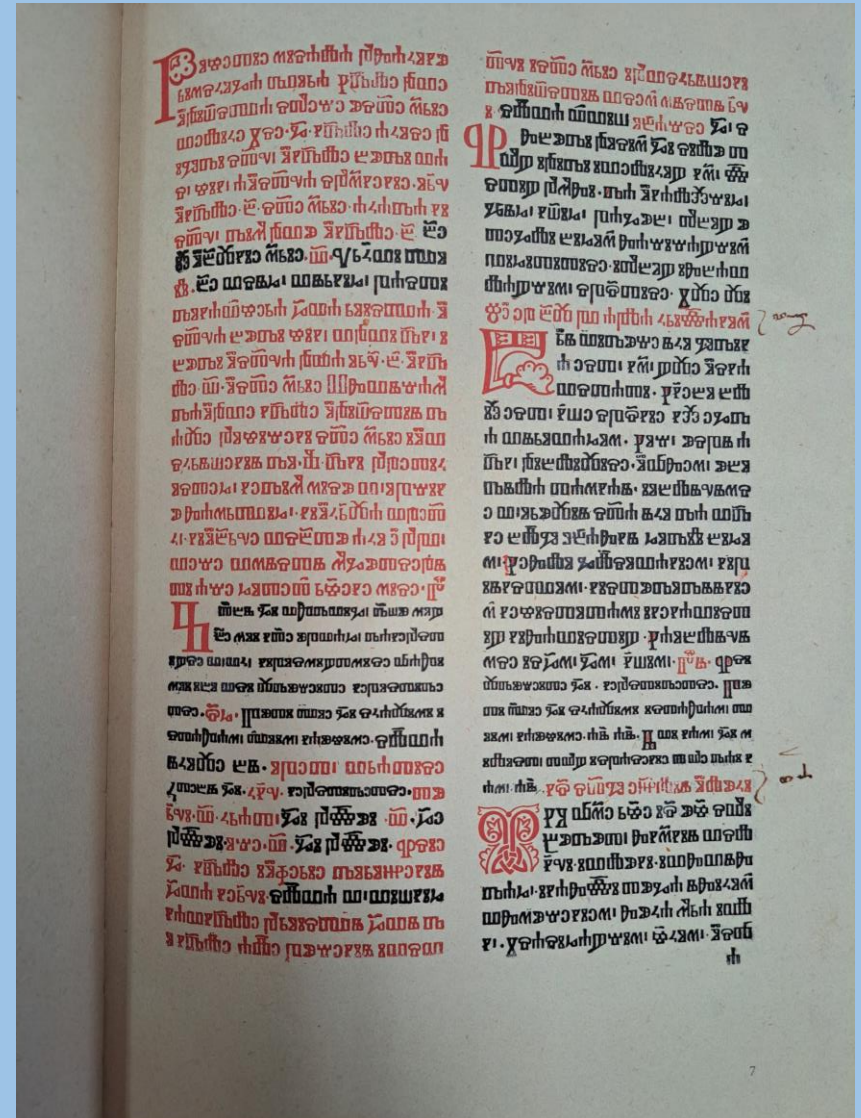
Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)

„U doba Hrvatskoga proljeća [Ivo] Frangeš pokretač je velikih nakladničkih ideja u Institutu za znanost o književnosti i ranome Liberu. (...)

Niz pretisaka *Liber Croaticus* zamišljen je kao objavljivanje nedostupnih ili teško dostupnih knjiga iz hrvatske tradicije iznimno važnih za nacionalnu identifikaciju na području književnosti i kulture. Objavljeni su pretisci prve hrvatske inkunabule *Misala po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. te stari tekstovi posvećeni temi junačke smrti za slobodu: *Vazetja Sigeta grada* Brne Krnarutića iz 1584, *Odiljenja sigetskoga* Pavla R. Vitezovića iz 1684. i *Podsjedanja i osvojenja Sigeta* Ferenc Črnka.”

akademkinja Dubravka Oraić Tolić

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)



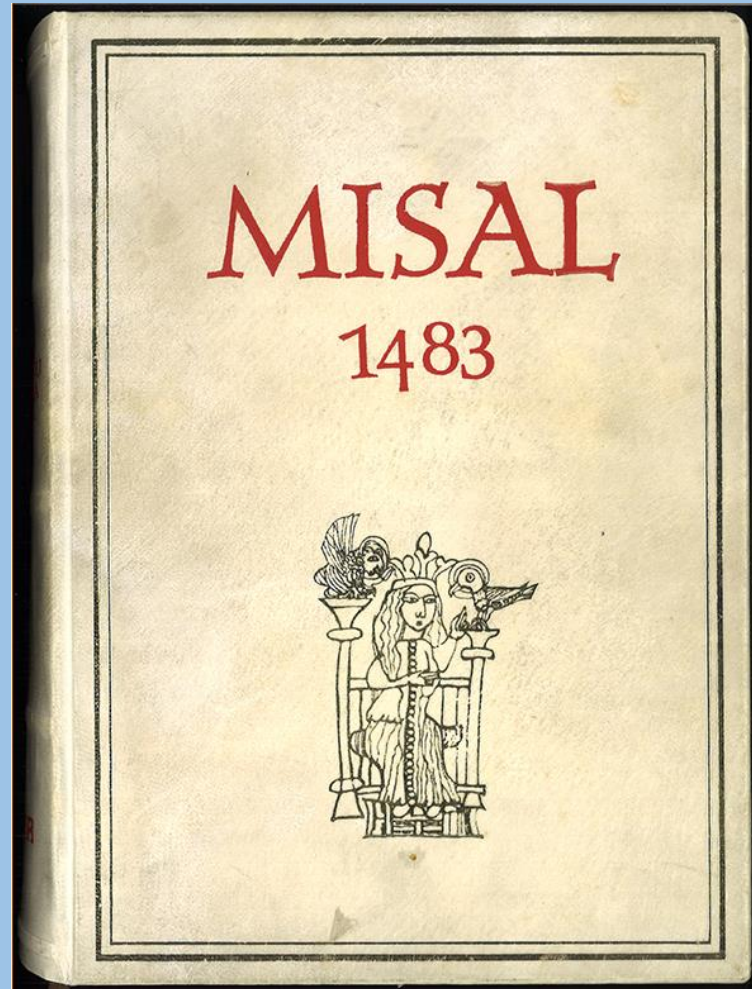
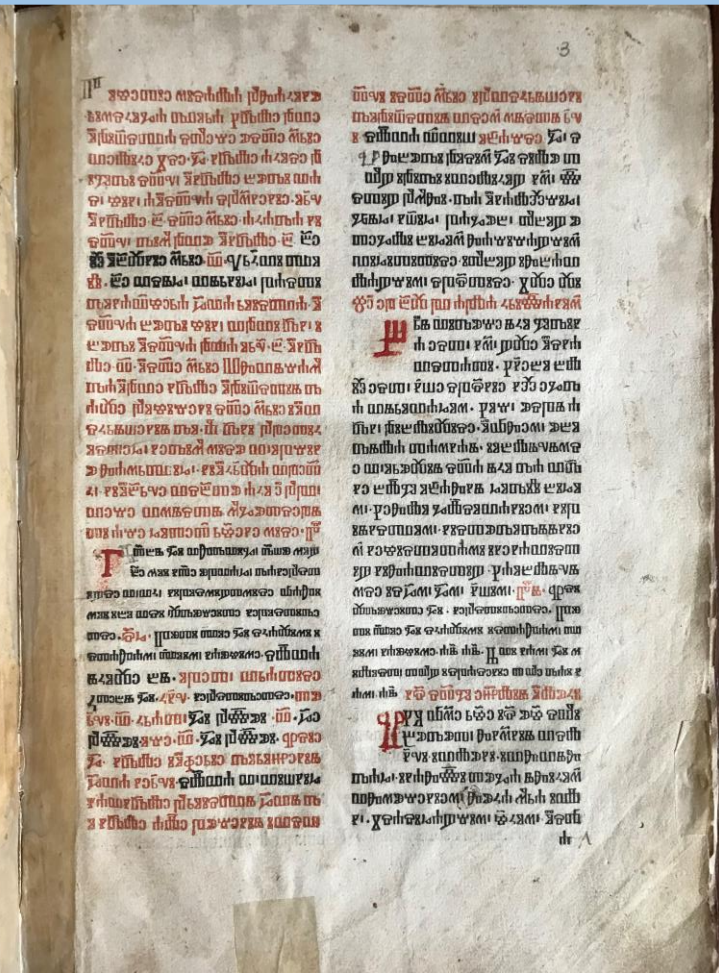
Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)



Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)

- novo trosvezačno izdanje 2023. pripremili su djelatnici Staroslavenskoga instituta
- tri sveska čine: faksimil u izvornim dimenzijama s nadopunjenim inicijalima, transliteracija cjelovitoga teksta, popratne znanstveno-stručne studije

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483. – 1971. – 2023.)



Hvala vam na pozornosti!